

Joulukuu
22. päiv
2016

Nummõr
26 (376)

Leht mass 0.50€

UMƏ LEHT

VANA VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

**Uma Lehe jutuvõistlusõ
avvohinna**

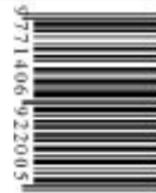
Kae lk 2

**Joulu-kildakõisi mitmõst
Vana-Võromaa nukast**

Kae lk 3

**Ruitlanõ: jätke tennämine,
andkõ parõmb rahha!**

Kae lk 4

Esitettü verivorsti omma jouluaol hinnann

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

«Omgi joba nii pallõ
verivorsti tellitü, et tulõ
juun ala tõmmada,» kai
Võro valla Navi külä
verivorstimestri Trollä
Jaana (42) näätäl inne
joulu umma märkmik-
ku.

«Teemi mehe Jaanussõga
katõköistõ nii pallõ, ku jõv-
vami, iks mitu satsi verivorsti,
kokko paarsada killo,»
kõnõl Jaana. «Suurõmbas
mi taad vorstiäri ei aja – seo
om käsitüü ja võtt perre ar-
võlt hulga aigu är.»

Trollä perre Ilumäe talo
om verivorstõ mõõnõ küm-
me aastakka. Inne tuud
tetti noid umalõ perrelle.
Verivorstitegemise opaš
Jaanalõ selges ämm. Timä
sai umakõrda oppust uma
vanaimä käest.

**Kododsõ retsepti
võlu om lihtsüs**

«Vorstilõ andva hää ja
kimmä maigu sikasvatõdu
vorstiroho – majoraan,
pune,» selef Jaana. «Noid
om rassõ kasvata, no mu
mehe sõsar Karulan kasvatas
ja saami timä käest.»

Pääkomponendi omma
värski veri ja Lõuna-Eesti
suurma.

A kukki Jaana om hää
vorstimestri, om üts asi,
miä või ka timäl vorstiteo

summa kääändä – kuusais. «Usk-
mada lugu jah,» tunnisi Jaana.
«Keese vorsti katski, olkugi
tuli väiku. Vai sis läävä põhja.
A tõnõkörd om äge tuli all ja
vorsti jääse terves! Ku kuu
kasus, sis om kõik ägedämb, a
ku kahanõs, omma aša rahuli-
kumba ja pehmembä. Kae, nüüt
kuu kahanõski – vorsti omma
kistumalda ilosa!»

Verehädä om suur

Verivorstitegemine sai suurõ
põndsus sis, ku Võromaalõ
jõudsõ tsiakatsk. Nigu pallõ
tõsõki, pidi Trollä tsiapidämise
är lõpõtama. Liha lihas, a õkva
tull hädä, kost saia verivorstiteo
pääkomponenti – verd.

«Õnnõs lupa veterinaar- ja
sõögiammõte suurõ tsiakasva-
tajaga vere-kaupa tetä,» üteli
Jaana. «No puhtas tetü tsi-
sooligu ostami vällämaalt –
noid tuvvas Ecstimaalõ päämid-
selt jahimihi jaos. Omma häste
tõdeldü, soola seen hoitu ja
kalli muidoki kah.»

Jaana selef, et ku nä esi viil
tsiko pei, olf soolikidõ puhasta-
misõ aig kesk suvvõ. «Jõuluol
võtsõmi sooliga keldrist soola
seest vällä ja naksimi vorsti
tegemä,» selef tä.

Käsitüü om kallis

Nii mõnigi pensionär hiitüs är,
ku kuuldi, et Jaana verivorsti-
kilost tulõ vällä kävvü inämb
ku liha iist. «No käsitüü omgi
kallis,» üteli Jaana ja es tii poodi-
vorstõ maaha – tä om peris häid

Trollä Jaana tekki inne jõulu müügis mitu laari verivorstõ.

HARJU ÜLLE PILT

saanu.

«Ja tekke esi, ku saati koskilt
soolikit ja verd,» härgüf tä. No
olf kurb, et kommõ nakkas
tuurainõpuudusõ peräst häömä.
«Minevä aasta kuuluf Võro-
maa kutsõhariduskeskus vällä
verivorsti ja tõisi veresüüke
tegemise kursusõ,» selef Jaana.
«Ma panni hinnast kirja ja olli
rõõmsa, et saa targõmba incmi-
se käest näpunäütit. A kursus
jäi är, selle et huviliidsil es olõ
verd ja soolikit ütten võtta.»

A kuna pallõ omma naanu
tsiko asõmõl lambit kasvata,
sis soovif Jaana julgõl pruuvi
verivorstõ lambaverega tetä.
«Pruuvsõmi är – ei tulõ kaska
maiku vorstilõ!» julgusf tä. «Ja
ega verepulbri kah no nii väega
halv ei olõ...»

Jaanal om teavitõt küük. Sääl
tege tä joba päält 20 aasta ka
hapnit kapstit. «Esi kasvatami
kapstit ja hapnõ kapsta om
Trollä perrel nigu logo vai nii,»
muheli tä. «Õnnõ suula panõ

kapstalõ hapnõmisõ aigu, inc-
mine esi või perän mano panda,
midä esi taht.»

Inne jõulu läävä Trollä perrel
kaubas ka hapukurk, keedet
piit, scene. «Väega häste ostõ-
tas purki pantut mädäroika-
tsesnoki-tomadi seku nimega
«Võru mehe musi». «No otsa
sai tsesnok – saak olf kehvä,»
murõhf Jaana. «Üts väiku talo-
miis tõi mano ja tuu sai kah
otsa... Äkki mõni tuu mullõ
siitä tsesnokit?»

**Margna Epp:
verivorstitego
käu joulu mano**

«No om külh egäväne
mõkerdämine, a esitettü
vorsti käävä joulu mano,»
kõnõl kunstnik Margna Epp
(51), kiä eläs Kanepi kihl-
kunnan Kaagjärve külän.

Epp om tuud miilt, et esitet-
tüisi verivorstõga tulõva ilosa
joulu ja vahtsõlt aastalt või
luuta vilakat saaki.

«Mi edevanõmba omma iks
verivorsti tennü ja ma tii kah
joba pikkä aigu,» kõnõl tä.
Epp opsõ verivorstõ tegemise
selges pia 30 aastat tagasi,
ku olf kolinu elämä Vanalõ-
Võromaalõ Karulalõ.

«Üts Koemõtsa-nimeline
memm opaš mullõ selges
kõik sõõgi, midä tsiast saa:
rulaat, pasteet ja muidoki
verivorsti kah,» selef tä.

Seo iispäävä istõ Epp
ütenuku katõ tõsõ naasõga
uman Hino talo kõõgin ja
vehkse hoolõga verivorstõ
tetä. «Kamba pääle olf meil
kuus liitrit verd ja kuus killo
suurmit – noist vorstõst jak-
kus hulgas aos,» üteli tä.

Veri olf seokõrd lambaveri,
mille Epp sai tutvta lamba-
pidäjä käest. «Olõ inne kah
mõnõ kõrra lambaverest vorstõ
tennü ja saava hää,» kinnif
tä. «No parõmba meelega tei
iks tsiaverest – osti talomehe
käest puul tsika ja sai vere ja
sooligu pääle. No tsiakadsu-
ga kattõva tsiapidäjä är.»

Joba minevä aasta es
saa Epp tsiasoolikit koskilt
ja hädäga telse Internetist.
«Puhta sooligu õkva Saks-
maalõ õkva pakiautomaati!»
kittf tä ja üteli, et noid jakkusi
timahavatsõs vorstiteos kah.

Epp kõnõl, et tuud murõf
ei olõ, kiä verivorsti är süü.
«Panõ sükvä külmä ja säält
võta,» selef tä. «Verivorsti lätsi
õigõ häste... jaanipääväl.
Küdsimi verivorstõ tulõ pääl
ja nii hää olf süvä. Olgi kõigil
lihist viländ!»

HARJU ÜLLE

Jutuvõistlus läts kõrda

HARJU ÜLLE

**Uma Lehe jutuvõistlusõlõ
kirodõdi timahava 96 jut-
tu, võitsõ Läti Vaike jutt
«Väsünü appitlõja»**

«Tuu väsünü appitlõja üt-
skõrd kõlõs mullõ – vast kogõ-
mada, selle et tä pikält mukka
es kõnõlõ – ja sis tullf tuu lugu
miilde,» üteli Läti Vaike (84)
uma jutu saamisluu kotsilõ.

Vaike kirotf joba Uma Lehe
edimädele jutuvõistlusõlõ
(2004), mõnõ aasta omma ka
vaihlõlõ jäänü. «Ei olõs vast
seokõrd kirotanuki, no tütär
Anneli härgüf, et niikavva ku
mõni lugu miilde tulõ, tulõ
iks üles kiroti ja võistlusõlõ
saata,» muheli Vaike.

Jutuvõistlusõlõ kirotf 59 inc-
mist, näist koolilatsi 24.

Kõva kirotaja olli Parksepä
kooli 5. ja 6. klassi latsõ. Näi-
de oppaja Käre Ene üteli, et 6.
klassi latsõ kiroti kõgõ inämb
juttõ imäst vai vanastimäst
– vast selle, et imä ja vanaimä
aviti juttõ kokko säädi. 5. klas-
si latsõ kiroti matkamisõst,
kiusamisõst ja viguriga juttõ.
Lisas olliva soss-sepä luu.

«Hää miil om, et pallõsit
latsi kotun avitõdi,» rõõmusf
Käre Ene. «Mul es olõki
muud, ku lugu arvutõlõ trükki
ja är saata.»

JAASONI MAIDU PILT

**Laube Kadri Uma Lehe jutuvõist-
lusõ pidol lõõtsa mängmän.**

JAASONI MAIDU PILDID

†Kõgõ parõmb kirotaja koolilatsi siäst – Loit Helena Parksepä kooli 6. klassist.

▲Konksi Siiri (kural) suuv Võro vallavalitsusõ puult õnnõ kõgõ parõmba raha vae jutu kirotanu Väljandu Ellenile.

←Tolga Inge (hääd kätt) kitt Läti Vaiket Võro liinavalitsusõ puult.

Uma Lehe suurõ jutuvõistlusõ kõgõ parõmba kirotaja (kuralt) Valpri Liina, Väljandu Ellen, Oleski Villem ja Läti Vaike.

Uma Lehe 2016.

Pääpreemiä: «Väsünü appitulõja» – Läti Vaike

Soss-sepä jutu:

1. kotus «Väsünü appitulõja» – Läti Vaike
2. kotus «Tüüpäiv, miä lää ei meelest» – Loit Helena
3. kotus «Soss-sepäst meistris» – Michelsoni Gerda

Tõsidsõ vai nalalidsõ jutu:

1. kotus «Karvamütsü lugu» – Oleski Villem
 2. kotus «Lats kaonu» – Puderzelli Linda
 3. –5. kotus «Ornung» – Väljandu Ellen
- «Ku ei olõ surmatõbi, sõs saat iks viinast api» – Antoni Annika
«Kuis ma ravitsõja man käve» – Silla Silver

Raha vae jutu:

1. kotus: «Kimmäs kotus» – Väljandu Ellen
2. kotus: «Rahapada» – Nahkuri Liidia
3. kotus: «Seo piät kül avitama» – Aidma Hele

Priinimejutu:

1. kotus «Nime lugu om üteliste inemise lugu» – Valpri Liina
2. kotus «Rassõlõ saadu viguriga priinimi» – Mihailovi Tiivi
3. kotus «Nimest nii ja naa» – Raudkatsi Ene

Avvohinna panni vällä Võro selts VKKF, Võro instituut, Eesti rahvaluulõ arhiiv, Võro liinavalitsus ja Võro vallavalitsus.

Preemiä väega häste kirotdõ jutu iist:

«Seenehüpnus» – Antoni Annika
«Lämmä keedet muna!» – Nõlvaku Kaic
«Hambakaotus», «Kassi õnnõtus» – Niklusõ Marc
«Kivigõ õkva aknõssõ» – Aloi Ene
«Trehvämine karoga», «Raha vägi» – Liira Singa
«Maali Võrumaal ja viil hobõsõga», «Tüü ei riku miist, aga miis tüüd kül», «Piimäautogi ei pia kinni» – Aidma Hele
«Uutmada külälise» – Kiviti Kadri
«Ära tapa kjul!» «Kooliküsiminõ ummamoodu» – Nahkuri Liidia
«Uma hani», «Ingli ussõ takan», «Viinavõtt Orumõtsaga», «Mõtsahäräst Laanekodus» – Mõttusõ Kalev
«Kolmõ naasõ soejah» – Panga Milvi
«Hää, ku mudso kipõlt tüütäs» – Holstõini Sirje
«Kuis ma Elroni rongiga võidu juussõ», «Kuis ma latsiga koolist poppi tei» – Raudkatsi Ene
«Hädäh rahaga» – Pärnaste Leida
«Üts sõna või kah lohtusõs olla» – Kindma Maimu
«Kuis ma sitasitikalõ eutanaasiat tei» – Kolodinskaja Külli
«Suur tükki aja suu lahki» – Johanson Madis
«Vannu aigu meenüten» – Reili Zinaida
«Must lakk-käng» – Mõtsa Sirje
«Raha hoitmisõst» – Riitsaarõ Lainõ
«Stigüsene kardohkavõtt» – Linderi Kaja
«Adra käigukast» – Värniku Alar

«Kon hädä kõgõ suurõmb, sääl abi kõgõ lähembäl!» Orassoni Racl-Adiina

«Magadõn jääs kikkalaul kullõmalda ja kanaruug süümätä», «Hamba vällätõmbamisõ jant» – Reiliku Kalev
«Uutmada külälise» – Veberi Hilda

Kõivupuu Marju preemiä: «Ennustamisõ peräst kattõ mõõk» – Nõlvaku Kaic

Parõmba latsi kirotdõ jutu:

«Soss-sepp John Muld» – Mulla Henri
«Äpärdis mütsuga» – Pekka Helari
«Kuis vanaimä hobõsõ varast» – Suvi Egert
«Bussijuhhi hädä» Evestusõ Kauri
«Jälle lugu» – Urbaniku Anett-Marie
«Liinakassi maaelu» – Kambeki Karl-Martin
«Kaotsi lännü bussiraha» – Lälli Marko
«Mu reis Meenikunnu rappa» – Ootsingu Sten

Tennämi Uma Lehe jutuvõistlusõl ütlenlõümise iist:

Gorjunovi Lisette, Kala Hardi, Ilvese Janely, Plumanni Kaja-Riina, Suurõ Sandri, Paju Madli Ann, Runtali Rasmus, Soidla Markus, Otsa Kallõv, Onno Carin, Hanimägi Heidi-Hele, Kaivu Marta, Jõgeva Nele, Kungusõ Karince, Paju Daniel, Oru Lisette, Alla Renaldo, Vaiksaarõ Tõnu.

UMA LEHE TOIMÕNDUS

Uma Lehe jutuvõistlusõ juttõst

Uma jutu ummist asõst uman keelen

Võrokiilne jutuvõistlus om sügüse ku vitamiiinipom – istut lämmän tarõn, tsäikruus nõna iin, ja mugu loet, mis inemise umast elost ommava kirja pandnuva. Ja sõs nakkasõ pildi silmi iin juuskma, õkva ku olõs jälkinä käen nuu ao, ku esi sai Võromaal välitõid tettüs ja vannu inemiisi takan aetus.

Kõnõlasõ inemise, paistus mullõ, veidü parõmba meelga, ku ummi juttõ esi kirja pandva. Kirätüü nõud joba rohkõmb kuraasi. Ja ku ma nüüt kae, kuis jutu läävä õga aastaga õks parõmbas ja parõmbas ja olõ-i nii kuva, ku tõnikõrd jutuvõistlusõ algusaigu olliva, sõs saa peris hää miil.

Õkva nii hää miil sai seokõrd, et andsõ umanimelidse eräpreemiä vällä. Hää miil sai tuustki, et

latsõkunna haardva puutriklahvi ja tsoksva sinnä sisse uma edimäse võrokiilse jutu. Seo ilma aigu, ku kõnõldas smailõ ja märke keelen, om sõnal esiräline kaal. Ja mälehtämisel ja meelenpidämisel. Ja nalal, mis süämest naardma aja – tuu tege tervüsele hääd ja and cloaastit manu.

KÕIVUPUU MARJU

Jutu nigu ubina

Timavaastast jutuvõistlust ja ubinasaaki või üttemuudu kit-tä: saak olf hää. Upin või olla suur vai väiku, makõ vai hapu, illus verrev vai veidü määnü, mõni kofatas ladvast, mõni om inneaigu maaha sadanu. Juttõ kottalõ või tuudsamma üteldä.

Mu jaos olliva kõgõ «mahlat-sõmba» jutu säändse, kon olf parajalõ nalla, põnvust ja sut-su hallõmbat tuuni kah. Paistus, et inemise mõistva peris häste juttu vöörütä. Edimält mõtligi, et anna hindit õnnõ tuu perrä, kuis lugu om jutustõt. Sis sai arvu, et hää jutt ei sünnü ilma väärt ainõlda. Piät iks olõma, millest kõnõlda.

Mullõ miildü jutu eläjist ja ummamuudu inemiisist. Silmä jäi, et mitmõn luun pajatõdi scenen- vai mafankäümisest. Tuu tähendäs, et mi rahval om ihun iks korilasõverd. Priinime

juttõ olõs võinu inämb olla – olõs ju põnnõv teedä, kuis üts vai tõnõ nimi om saadu vai kuumuudu nimi inemise ellu mõotas. Tundu, et nuuri jutu-seppi olf kah veidü. Koolin, kotun ja esiki netin tulõ ju ette palflu esieräliidsi asju, midä võissi tõisiga jaka. Tuu om ka vaia är märki, et egäsugumanõ lori vai häietüs ei olõ õigõ jutt.

A muidu – kõiki jutusaatjidõ iin müts maaha!

KAHRO MAREK

Lugu kõnõlgu asast

Seo aasta jutu olli väega hää, keskmäne hinne tull mul peris suur. Olõ no kolmas aasta jutuvõistlusõ tõid hinna ja saa jo veidükese kokkovõttit tetä.

Mullõ miildüse kõgõ rohkõmb nuu jutu, koh om inämb-vähämb sisuga lugu ja tuu lugu om är kõnõldu. Ilma pikä mitte asja pututava sissejuhatusõlda. Omma är tunda latsi jutu, nuu kõnõlõsõ asast ja omma lühku. Õkva nätä, et koolih opatas nii. A vanõmba kirotaja tahtva tagapõha är seletä ja sõs nakkasõ viil luku kõnõlõma. Egä kõrd olõ-i tuu kah ikäv lukõ, a luu mõtõ tüküs sõs är kaoma. Seo aasta olli inämbüs juttõ säändse, mis kõnõliva asast.

Mullõ ei miildü nuu jutu, koh kiäki arvas, et naabri vai sugulasõ omma tälle liiga tennü ja tuud pahamiilt piät vällä näütämä.

Säändse aasa piät iks umavaihlõ är klaarma. Õnnõs olf säänsit juttõ veidü. Vet ma esi olõ ka kiiksuga, näe egäl puul innembä hääd ja arva, et hää inemise nägevägi rohkõmb hääd.

Aiteh kõigilõ kirotajilõ ja jõudu iks edespiditses!

SÄINASTI ENE

Parasjago juttõ

Timahavva olf hää jutuvõistlus – juttõ es olõ tükü perrä ülcarvo pallo, a tuu ei tähendä, et häid juttõ veidü olõs olnu.

Ütte juttu, mis tõisist pää jago üle olõs, ma es lövvä, tuuperäst jäivä ka kõgõ korgõmba punkti mul vällä andmalda. Lõudse neli-viis hääd juttu, mis mu käest võrdsõ arvo punktõ saiva. Kõgõ inämb miildü mullõ jutu, kon kirotajaga olf juhtunu mõni uskmalda vai peris müstiline lugu ja mis olf ka häste kirja pant.

KOHA PRIIT

Hää rahvaperäde ütlemise

Ma kae, et mu hindaminõ es lää timahava tõisiga sukugi kokko. Noist juttõst, minkalõ ma uma korgõmba hinde panni, pässivä mändsegi teema kolmõ parõmba sekkä õnnõ kolm.

Näütüses mullõ miildü Haab-saarõ tüükua jutu (Värniku

Alar). Lõppsõna olf kõigil üle-sugumanõ: aasa nakkasõ liikma, ku puut vallalõ tetäs. A noh, nii tihtsäle om kah. Sääne nali viil, et ma olõ keeleinimine, piässi sõnnu tiidmä, a Haabsaarõ mehe juttõn ma es saa mitu kõrda sõnnust arvu, selle et ma olõ keeleinimine, mitte traktorist. Hariva jutu, ütēsõnaga.

Rahvaluulõarhiivi tüüst tulõ vast, et mullõ miildüse inämb «rahvaperäde» ku «kirändüs-ligu» jutu.

Nüüt ma lätsi muiduki rappa, selle et säänest kimmäst vahet Uma Lehe jutuvõistlusõl joht ei olõ. A jutt tuust, kuis ennustamisõ perrä mõõk kattõ (Nõlvaku Kaic), om iks tävveste rahvajutus vai legend vai kuis taad üteldäs. Ravitsõja man käümise jutt (Silla Silver) niisama üleloomulik. Setojutt om jo kimmäs kirändüsžanr, a noh, iks rahvajutt (Nahkuri Liidia piibujutt). Hää rahvaperäde ütlemise ja inemise olli Väljandu Elleni «Ornungi»-pajatusõn.

Muiduki – jutu sisu, vai et ku pallo rahvaperäne, es olõ kõigi tan ärtouididõ man pääasi. Tähtsä olf iks tuu, et jutt olf otsast lõpuni vällä peet, uman vungin. Võtami vai jutu, kost om nätä, et määnegi elon juhtunu asi om pikkä aigu hinge pääl olnu (Kolodinskaja Külli «Kuis ma sitasitikalõ eutanaasiat tei»).

VALPRI VALDO

UMA LEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laiivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF. Trükjä: AS Võro Täht
Lehe välläandmist tugõva:

RAHVAKULTUURI KESKUS

UMA LEHT INTERNETIN: www.umaleht.ee

OLÕ UMA LEHE SÕBÕR: www.facebook.com/umaleht

NÕLVAKU KAIE, Mehkamaalt peri

Olkõ jouluaol hoolõn!

Jonkadi-jonkadi, joulu tulõva, vorstikambrõ võti kaonu... Taad salmikõist lugi mullõ vanaimä üle poolõsaa aasta tagasi. Taad olf joba timäle latsõn loet, nii et vana lugu, a kuis edesi lätõ, es olõ vanalimäl ka enämb meelen.

Jõulu omma õkva usõ iin ja häste om, ku vorsti olõman, olkõ poodist ostõt vai umatett, kass ei olõ sahrin kurja tennü ja jouluvana ei unõta ka kedägi ärä.

Aga halgatu miilde ütõ lugu, mea suurõmban alõvigun mõni aasta tagasi juhtu.

Ku pensionääre selts jõulupidu plaanõ tekk, ütõ ütõ asjalik naistõrahvas, et timä kellegi medägi kinki ei mõista, ta tege pidulõ umalt puult punitõvve olut.

Pidu sai illus, kõik kitti hääd olut, lakja minti pümmen.

A ku kõik jo mitu tunni kotun olli ollu, kõlõst ütõ naistõrahvas naabrilõ: timä näkk, et ütõ vanainemine käü vällän, patareilamp ütõn käen ja tõsõ käega vedä perän hainariibmise rihha...

Et ildaaigu olf kiäki ütõse ärä pästünü ütõ naistõrahva, kiä ütõsõrgiga tarõst vällä olf tullu ja ärä essünü, naksi muiduki külarahval murõ, kiä nüüd sis vällän hulgas. Kas tä õks tiid, kohe lätõ ja medä tege? Lumi maan ja ilm külõ, kohe tuu rihaga no minti?

Kõlõstõdi ütõle ja tõsõlõ, et kiä viil säänest naistõrahvast nännü om ja kiä taad tunda võisõ.

Riibjat olf nättü suuri maiu mant erämaiu poolõ minnen, tuuperäst kõlõsti ma ka ollõmeistrile, kiä sääil kandin eläs, et kaegu aknõst vällä, kas näge kedägi rihaga.

Tuu naistõrahvas naksi mu jutu päälõ kõva helüga naarma ja ütõ, et timä kävegi rihaga. Ollõpunsu olf taal kodu minnen kelgu pääl ja viil tarõn pand tähele, et kraan mant kaonu. Lätõ sis rihaga tultut tiid tagasi. Ja saigi kraani kätte!

Olkõ sis ülehomõn hoolõn, et vorstikambrõ võti alalõ, ollõanuma ja jõuluvana kotiga kõik kõrran!

Joulu-kildakõsõ

Vahtsõst nuputisõst sai kõrraga joulukingihitt

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Puutüümeistri Parijõgi Ahti märgõst minevä nädäli vällä ubinamahlakoti hoitja ja tuust sai kõrraga müügihitt.

«Urvastõ küläde selts tahtõ saia puust kastõ, mille sisse panda ubinamahlakott,» seletõ Parijõgi Ahti. «Tei sis huuga kümme esi värvi mahlakasti, säidse võti nä är, ütõ jätõ hindäle ja kattõ paki Facebookin müügis. Viuhti olf 12 tahtjat! Inemise kiroti, et maru hää jõulukingitüs ja kas ma es saanu noid manu tetä.»

No om Ahtil 13–14 telmist järekkõrran ja tä märgõtas, kuis kastiteko kipõmbas saia.

«Prõlla om seo jo puhas käsitüü, a ku ütõ massina mano osta, saa kastõ hulga kipõmbalt tetä,» seletõ miis, kelle ettevõtõ Sujuri OÜ tege päämidselt puust käsitüüriistu.

«Inne pannimi ubinamahlakoti kartongkasti sisse, a tuu

es tüütä häste,» seletõ mahlakasti telmist Urvastõ küläde seldsi ütõ vidäjä Konnula Airi. «Kraan jäi vasta lauda ja mahla sai õnnõ lavva veere pääl laskõ. Et inemise telvä ubinamahla iks mitu kotti kõrraga, sis tundu ka tühi tüü egä kott umma kartongkasti panda. Tiidsemi, et Ahti tege ilosit asjo ja mahlakastist saa kimmähe kinä sisustuselement.»

Urvastõ küläde selts müü Urvastõ kerigu kogodusõ uibuia mahla, tulu lätõ kerigu hääs.

No timahava olf kõigil ubinit hulga ja palfo teivä mahla hermeetilidse mahlakoti sisse. Koti seen om vaakum ja mahl püsüs kavva värski. Mugu niiristat kraanist klaasi ja juut.

Kotti võit tetä keedetüt ubinamahla, a ku sükävkülmän ruumi om, sis võit sääil hoita kottõ värski mahlaga.

Mahlakottõ om koton ka puutüümeistil Parijõgi Ahtil. Nii võitki tä ütõ vällä ja naas tuu jaos kimmäst puukasti vällä märkmä.

«Kõgõpäält – kasti piät saama panda iks kesk lauda,» seletõ tä. «Mõtli, et kuis mahlakoti

Parijõgi Ahti edimäde ubinamahlapakihõitja lätõ kaubas nigu lämmä saia.

JOABI KALEVI PILT

vahtsõst kotus ilosamb saasi ja säält tullõgi mõtõ, et kast võisi kävü hingiga vällalõ.»

Kastilõ pandõ Ahti külge ka sanga, kost om hää kinni hoita: kolmõ- vai viieliitrine mahlakott om peris rassõ ja kast või käest maaha sata.

Mõtõ liigus Ahtil joba tuu poolõ, et suvõs võisi ubinamahlakasti jouda puuti – noid võisi saia osta ütõn mahlakottõga. «Poodi jaos võinu olla sis sääne prostamb mutõl,» arvas Ahti.

Nii käü mahlakast vällalõ ja mahl kasti.

PARIJÕGI AHTI PILDIT

HARJU ÜLLE PILT

Vald-vehverkuuk

Minevä nädäli meisterdi Kanepi gümnaasiumi latsõ ütõn vanõmbidõ ja tõisi huviliidsiga vehverkuukõ, kinämbä säeti vällä näütõsele.

Et näütõs olf mõtõld kaemisõs Kanepi valla 25. aastapäävä pidoliisi jaos, nikõrd kooli söökla juhataja Hallapi Aire peräduurõ vallakujoilidsõ präänigu. Päälõ kirotõ tä glasuuriga suurõmba külänime ja keskele säädõ kerigu.

Aastapääväpido peeti

puulpäävä (17.12.) är, vehverkuuk süvväs är ja tuu kujolinõ vald saa kah otsa. Ku häste lätõ, sis tulõ tuu asõmõl Kanepi kihlkunna mõõtu vald – mano võetas Valgjärve ja Kõllõstõ.

Ku viil esieränis häste lätõ, saa tuu vald ka 5000 inemist täüs: puudu om nii puulsada ja kampaania käü tävve huuga. «Tulli iispäävä hummogu tüüle ja katõssa avaldust olf lavva pääl,» kitõ Valgjärve vallavanõmb Kõivu Kaido.

HARJU ÜLLE

Räpinä kapstaäri lätõs inne joulu huuga käümä

HARJU ÜLLE

«2,5 kuuga olõmi mõönü 2,5 tonni hapnit kapstõ,» imehtäs Räpinä ettevõtõ Figuraata OÜ pernaanõ Vaherpuu Marge (46) hindä kodotsidõ kapstidõ müügi- edu üle.

Figuraata neli kapstasorti (puhta, küümnidega, põrknaga, kuruslauguga) saiva õkva ka Põlva maakunna rohilidsõmba märgi. Tuu näütäs, et kaup om tettü uman kandin kasvatõdust kraamist. Osta saa noid kapstid päält Räpinä ka Põlvast ja Tar-

tost taloturu päält.

«Rahvalõ miildüs kõgõ inämb põrknaga sort,» ütõlõ Marge. «Kuruslaug – tuu passis värskilt süümisest, havvuta tuud ei taso. Küümnidega kapstas om sääne nostalgivärk.»

Kapstas om peri Setomaalt. Miktämäe talomehe Kase Aimeri käest ostõti viis-kuus tonni kapstid ja nuu tetäs kõik hapnis kapstid.

«Suust suhtõ om reklaam länü,» muheli Marge. «No om jouluaig ja põhimõtõlidsõlt õnnõ kapstatünnün elämiigi.»

Kapstateon omma abin miis ja kats suurõ poiga. Suurõm-

ba teo mano haarõtas viil paar abilist puhastama.

Kukki kapstas mass rohkõmb ku suurtüüstõse uma, tuu ostjõit ei hiidütä – uma om iks uma.

Kapstas om Vaherpuu Margel ja Viljaril (46) nii-üteldä projekt, põhitüü om näil siini ja marjo kokkoostminõ ja suulaminõ, ärkülmatämine. No et tuujaos omma ruumi vällä chitedü ja tunnuspaprõ saadu, sis olõ-s kapstateo manovõtminõ mäanegi suur vaiv.

Figuraatal om neli sorti hapnit kapstid.

HARJU ÜLLE PILT

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Vana pilt kõnõlõs

Jõulõst Vanal-Võromaal

Lasva kandi kodo-uurja ja vanavara koguja Piirisilla Olga Elfriede (1905–2002) om kofanu mälehtüisi tuust, kuis meil Vanal-Võromaal om jõulupühhi pectü.

Jõulupuu jõuluvanaga talotarõn 1920. aastil.

Timä vanaimä Liiva Ann käve Rosmalt tüüle Põlva kerigumõisahe. Sääl olf 1880. aastil kombõs jõulupito pitä, kohe keriguopõtaja ja timä provva armust ka mõisatiinjide latsi kutsuti.

Latsilõ anti sääil kingis keriguopõtaja latsi kantuid rõivit ja midägi makõt. Keriguopõtaja pidi palvõ. Tä kässe latsil ja vanõmbil jumalasõnna kullõlda ja jumalast säetüid ülembit avvusta.

Tuul aol olli jõulu ja vahtsõ aasta vägevä pühä, mille aigu inemise pruusõ umma saatust ette nätä ja mõõta.

Jõuluõdagus nõstõti käskivi üleminõ puul üles. Kivi ala panti söögikraami, miä viil päälõ kolmõkuningapäivä (vahtsõaastakuu 6. päiv) vällä võeti. Jõulu- ja vahtsõaastäuüs jäeti süük lavva päälõ. Kummagi päävä hummogu es lubata ka tarrõ pühki – peläti, et pühit vällä vahtsõ aasta viläõnnõ.

Aholuud ja leevälapju hoiti pühhi aigu tarõn, et terve aasta jakkusi majan leibä.

Ka mõisan ollõv kästü aho-roobi, luvva ja leevälapju pühhi aos küüki tuvva, a põhjus olf tõnõ. Mõisasäksä pelksi, et nuu trehväse nõidu kätte, kiä

sis näide sällän umma pitto sõitva.

Seo pildi om arvada tennü Mikkelsaarõ Gustav 1920. aastil Urvastõ kihlkunna Liinamäe kandin. Tuud kaiõn tulõ miilde 50 aastakka tagasi mu man käünü jõulumiiis. Tuu olf ka ainumanõ kõrd, ku tä käve. Loi sis hirmuga luulõtusõ ja sai kingis värvilidse pangi hernekommõga. A mitte es anna rahhu mõtõ, mille olf jõulumehhe sällän mu esä kask (külh paheldõ) ja jalan esä vildi...

RUUSMAA ARTHUR
Vana-Võromaa muusõumõ
päavarahoitja

Uma Lehe 2016. aasta suurõ jutuvõistlusõ võidujutt!

Väsünü appitulõja

LÄTI VAIKE

(lugu, mis juhtu umbõs aastal 1996)

Niitse Puusepä külän maa-
maja man ristikhaina, ku
aia taadõ ilmu tutv maiss,
vikat sälan.

Miis hoitsõ väretist
kinni, tekõ ilmatu suurõ
kummardusõ ja küsse:
«Armulinõ provva! Kas
ma või appi tulla?» Sai
õkva arvo, et miis olf
kõvastõ tiripitskit võtnu
ja väega väsünü. Ma
käskse täl sanna mano
minnä ja vällä maka.

Appitulõja es
olõ nõun ja ütelf:
«Ei määnestki maga-
mist! Tüüd om vaia
tetä!»

Ma ummakõrda vasta:
«Ei saa jo ummõtõgi haina
niitä ja aia kinni hoita!»

Miis tuigõrd haina mano,
lei vikati haina ja nakaõ
keerotama. Ma kül kiilse ja
käskse perrä jättä, et muido
või õnnõtus tulla – sataõ viil
vikati pääle!

Appitulõja värisi nigu
piir toki otsan ja ütelf: «Ma
ei sata ilmangi ettepoolõ,
kõikõig taadõpoolõ! Kül sa
näet, poolõ tunni peräst om
plats puhas!»

Kai, et vaidlõmisest olõ

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

õi kassu ja ütli: «No sata siis
taadõpoolõ, a mine mu säla-
takast kavvõmpalõ!»

Lätõ kül. Paar kõrda lei
vikatiga saistõn, sis olf kõtuli
maan. Keeruf hinnäst kõtu
pääl ümbre, vehkse vikatiga
ja esi laulsõ: «Meri, mu meri,
miks sa siia mind tõid...»

Niiviisi saiva haina kokko-
poolõ unikuhe ja miis esi
sällüle hainu pääle, kaabu
päävävaõs silmi pääle tõm-
matu.

Naksi kodo poolõ minemä,

a mõtli: rummal lugu kül
– tiivirne paik ja miis maka
nurmõ pääl! Võti veitse hainu
ja vissi magajalõ pääle.

Naabri Maaliga sai kõnõldus,
et ku mi haina niidämi, tulku
kärõga ja viigu ummilõ eläjile
kah kõrras ette panda.

Maali olf õkva valmis tulõ-
ma. Tii pääl tull tälle miilde,
et vigla unõf kodo. Maali es
nakka vigla perrä minemä ja
otsusf haina üsäga kärõ pääle
panda.

Sai parra hainuunigu mano.

Nigu käc hainu sisse tsaõs,
jäivä inemise pää ja kaabu
kässi vahõlõ. Suurõ hirmu
ja rüükmisega juussõ Maali
mi poolõ. Joba kavvõst
hõigas: «Nurmõ pääl hai-
naunigu seen om inemine!
Kas tä om elon vai koolnu,
tuud ma ei tiitä!»

Rahusti Maali maha
ja ütli: «Elon, iks elon!»
Maalikõnõ pandõ käekese
kokko ja nakaõ Jumalat
tennemä tuu iist, et tä vigla
kodo unõf.

kastin üts hammastõõr puha
puru. Vast Kaabu Tsoorust
saa vahtõ.»

Osakunnajuhataja küsse
sis Tõnu käest: «A mis sa
passit?» «No mul kah üts
hammastõõr tan kõrisõs. Vaia
õks inne põllu pääle minckit
kõrda tetä.» olf vastus.

Lätõ sis osakund Kaabu
mano: «Ei tiitä, kas naist tääm-
bä kündmä minejiid saagi-
na?»

Kaabu lohuf: «Ei olõ taa asi
nii hull. Päält kellä kümmet
saava minemä!»

VÄRNIKU ALAR
Karula khk

Tüüpäiv, miä lää ei meelest

Mu imä olf hulga aastit tagasi
Võrol Raadio Ringin tüül.
Tä olf sääl pääväuudissidõ
toimõndaja. Egä päiv olli kell
viis õdagu ka võrokeelidse
uudissõ.

28.09.2000 olf kõgõ täht-
samb pääväuudis tuu, et
Noolõ Erki võitsõ Sydney
olümpiamängõl kümnevõist-
lusõn kuldmedäli. Imä lugi
tuud uudist võro keelen ja
pidi ütlemä raadio otsõcetrin:
«Täämbä karaõ Noolõ Erki
kaigast viis meetrit.»

Tuu ütlemine tekõ nii pallo
nalla, et imä nakaõ kõva
helüga naarma. Naarsõ nii
pallo, et sattõ pingiga uppi.
Ja raadiocetrin es olõ tuul aol
muud kuulda, ku suurt kolinat
ja naaru.

Peräst tuud juhtumist helisi
raadio telefon peris pallo ja
küsüti, mis tuu juhtu. Imä sai
uma ülembä käest kah nuumi,
a naarda saiva kõik.

Tuu tüüpäiv jääs mu imäle
clo lõpuni miilde. Tä tundõdõ
tuul pääväl hinnäst tõõlidsõ
soss-sepänä.

LOIT HELENA
Parksepä Keskkool 6.b klass

Adra käigukast

Süküskünni aig 1980. aastil
Karula kihlkunnan Haabsaarõ
tüükua man.

Lindimehe Veiermanni
Tõnu ja vana Paring tohkitsi
hummogu ummi massinidõ
man, mõlõmbil pää hirmus
haigõ.

Astõ sis osakunnajuhataja
näide mano ja küsse: «Mis ti,
mehe, mõlotadi, et põllu pääle
ei lähä? Tiiäti jo esiki, et meil
künniplaan kõrbõs!»

Vana Paring tekõ tuu jutu
pääle ikudsõ näo pähä: «Kos
ma minnä saa, adral käigu-

Latsilõ

Latsinuka toimõndaja:
Fastrõ Mariko,
tel 56 213 177Latsinuka tugõja:
Eesti Kultuurkapitali
Võrumaa ekspertgruppMis om vastus?
Rehkendä'!

1. Esä lugi egä õdak latsilõ raamatust ette üte jutu. Tä olf joba är lugõnu viis juttu. Viis juttu jäi viil lukõ'. Mitu juttu olf raamatun kokko?
2. Sahvrin rioli pääl olf kolm purki vabarnamuusi, kats purki maaõkamusi ja neli purki ubinamuusi. Üts moosipurk sattõ rioli päält alla. Mitu tervet moosipurki jäi rioli pääle?
3. Kartolikorvin olf kümme kartolt. Üts noist olf mädänemä lannü. Mitu hääd kartolt jäi korvi?
4. Ütte ubinakasti olf jäänü perrä kats ubinat ja tõistõ kah kats ubinat. Imä pandõ kõik ubina' lavva pääle. Mitu ubinat sai kokko?
5. Üüse olf tarrõ tulnu kats hiirt. Kass püüf üte hiire kinni'. Mitu hiirt jäi viil majja?
6. Edimädsel pääväl lätõ joulukaktusõl vallalõ üts häierm. Tõsõl pääväl lätõ vallalõ kolm häiermät ja kolmandal pääväl viil kats häiermät. Mitu häiermät olf joulukaktusõl kolmõ pääväga vallalõ lannü?
7. Latsõ' otsõ' vällä katõssa vehverkoogivormi. Tull vällä, et tsirguga vorm olf katski lannü. Mitu tervet vehverkoogivormi jäi latsilõ?
8. Pässäpikk tõi ütelf pääväl sussi sisse kats kompvekki, tõsõl pääväl üte apõlsini, kolmandal pääväl üte sokolaadi. Mitu magjahust sai lats kolmõ pääväga?
9. Imä pandõ lavva pääle üte kündle ja esä tõsõ. Mitu künneld sai lavva pääle?
10. Välän sattõ lumõ. Ütekõrraga olf aknõ pääl üts illos suur lumõhelves. Peränpoolõ tull aknõ pääle viil hulga lumõhelbit, a õnnõ neli noist olli' ilosa' ja suurõ'. Mitu ilosat ja suurt lumõhelvest olf no' aknõ pääl kokko?

Joonist SAARÕ EVAR

Är tennäku, anna rahha!

Ma ei tiitä, mis inemiseil
vika om. Mil-
le ei saa ilma ullis
minemäldä ellä? Et
elät, tiit umma tüüd,
mis sullõ miildüs, ja
raiskat teenitüt rahha
mõnusalt uma perre-
ga kuun. Reisit, käüt
restoraanõn, tiatrin.

A ei saa, elo om
võistlus. Egä aasta
tulõ valli aasta esä, aasta imä,
pressisõbõr, pressivaindlanõ,
aasta auto, kalakonserv, aasta
vibraator... Ja sis näid ten-
nädä.

Õkva jäi Delfin silmä, et
aasta betoonhitise nominen-
di saiva selges. Ku olõs edesi
otsnu, olõs leüdnü kimmäle ka
aasta p...epunni nominendi!

No tahetas tetä suurteost
«100 lugu». Tahetas võtta 100
elävät inemist ja nä kõigilõ
kaemisõs ja hambidõ teritä-
mises vällä panda.

Võtkõ parõmb ärkoolnu
inemise: näil om ütõskõik,
midä elävä näist kõnõlõsõ,
ja rahval kah põnnõv lukõ.
Raamadu päälkiri võisi olla
«100 rohkõmb rahha tiinvät
ärkoolnut cestläst».

Idaagu loi inämb tiinvide
ärkoolnuidõ tipp-kümnet.
Edetabõlit juhtõ muidoki
Tsäksoni Maikel. Lennoni
Dsonn es olõ kah määndsegi
kehvä kotussõ pääl.

A mi inemine taht teedä,
pallõ Rinne Artur minevä aas-
ta tiinse? Pallõ Nuude Mati?
Kas Orumõts om joba pääle
ärkuulmist järe pääle saanu?
Kas Grapsi Gunnar tulõ uma
teenistüsega toimõ?

Kimmähe lõvvüs sõs ka
ports elävit cestläisi, kiä är-

RUITLASÕ
OLAVI,
elomiis

koolnuid ja häste toi-
mõ tulõvit glamuursit
kuulsuisi kadõstama
nakasõ.

A säänsidõ põha-
cestläisi jaõs om Turi-
salu panga filiaal 24/7
vallalõ.

Lõunacestläne või
Munamäe torni piledi
osta. Üte otsa bus-
sipilet Haanihe ei olõ
kah tiid mis kallis.

A sääne väiku säädüspäri
om, et ku sa joba cloaol virõ-
lit, sõs perän surma su olokõrd
suurt parõmbas ei lää. Nii joba
kõrd om.

Ku Vinne aol gaasianalüsa-
toridõ tehassõn tüüti, anti
parõmbilõ tüümihile kvarta-
lin verrev rändlipp. Suur
verrev plagu panti vanalõ kaonu
Grillile treipingi kõrvalõ ja
tõsinõ tüümüis olf näost sama
verrev ku rändlipp. Kos tuu
hääbõ ots!

Õigõ mehe olli tüüpinke
takan, mitte määndsegi taga-
luugi punni! Meistri, vana
Orrav sõimaõ säälsaman läbi,
ku kellegi tüüpingi takast p...t
näpmän leüdsõ.

A et kuis sis õigõhe tennädä
noist sadat elävät inemist? Ku
nuu inemise teile tõtõstõ täht-
sõ omma ja ti tenomiil midägi
mass (lubagõ naarda), andkõ
näile rahha. Vai kinnisvarra,
maad ja väärtpaprit.

A rahha, kinnisvarra, maad
ja väärtpaprit ti, korruptandi,
ei anna, selle et noid om teil
hindäl vaia.

Ainumanõ, mida hää anda
om ja mis midägi ei massa,
omgi teno. Tuuga ei pühi esiki
tagaotsa, uskõ minno, näpu
läävä läbi.

Tossu Tilda pajatusõ

Jõulumälehtüs
1948. aastast

Ellimi sis Võrosuul uman
majan. Esä ja üüriline Dimitri
istsõ kaalakuti lavva takan,
hansapitsi nõna all, ni lauliva
suurõ rõõmuga mõtsan kasu-
nust kuusõkõsõst.

Lauliva kumbki uman kee-
len. Dimitri olf sõan olnu,
Berliiningi sõdinu, ja tä pluusõ
pääl rõõnan kõlisi ordõni. Ma
vehkse näile takti lüvvä. Ma
ollõ säitsmeaastanõ.

Tarõn olf kuus. Olõ es pak-

sõ kardinit aknidõ iin jõulu-
puu varjamisõs. Liinaviirsel
uulitsal es putu meid kiäki.

Ümbre kuusõ kõndsõ mi
vesihall kass Kiki. Äkki kräu-
nät tsiidsokõnõ hallõ helüga.
Tä olf hannaga putnu künneld
kuusõpuu alomadsõ ossa pääl.
Tuli karaõ kassi ilosa kahara
hanna külge.

Imä kai üle kõõgiussõ,
haard viikopsigu ja kistuf
tulõ. Seo olf edimäne tulõ-
kaõ, midä ma nii lähküst
näi. Ja imä edimäne vahva
tulõkistutaja.

Kuuluda

Kuulutusõ saatkõ
info@umaleht.ee
vai kõlistagõ
tel 78 22221Kaal kaos kimmähe – avitas kodo-
ne tervislik süümine. Tohtri kitvã
hääs! Hinna nakkasõ pääle 6.90
€/kuu. Tulõ mano: www.erikorgu.ee.Telli Uma Leht
Võromaalt peri
sõbralõ, tutvalõ
vai sugulasõlõ!

6 kuud – 6 €

12 kuud – 12 €

Vällämaalõ: 39–42€

Telli saa tel 78 22 221 vai

info@umaleht.ee

Latsõhoitja /
latsiaja oppaja
abilisõ koolitus16.01. – 14.04.2017
PõlvanHuuldaja
koolitus23.01. – 14.04.2017
PõlvanTäpsemõ teedüs
www.kalviti.ee,
tel 5342 7026 vai
tiina@kalviti.ee.Koolitusõ kõmaldaja Kalviti OÜ
om Eesti Tõõtukassa
koolituspartner.

Võrokiilse multika', kildamängõ' ja memoriini' latsilõ: wi.werro.ee/lastekas/